

УДК 338.432.01:330.22](477)
DOI 10.34132/pard2022.18.05

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ У СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Жовнірчик Я. Ф., д-р наук з держ. упр., професор, Інститут держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України, м. Київ, Україна.

Гусєв В. О., аспірант відділу проблем державного управління та адміністративного права, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України, м. Київ, Україна.

У статті на основі цільового підходу обґрунтовано теоретичні положення щодо удосконалення механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України, який, на відміну від існуючого, включає етап моніторингу показників його функціонування та оцінки ефективності інвестиційних вкладень. З урахуванням сучасних викликів, що постали перед Україною, розглянуто тріаду основоположних дефініційних конструкцій наукового дослідження: агропромисловий комплекс, інвестиційний клімат і механізм формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу. Сформовано головну мету, надзавдання, завдання та підзавдання функціонування механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України. Визначено, що підзавдання слід вирішувати з урахуванням макроекономічного та мікроекономічного рівнів функціонування механізму. Розкрито зміст принципів управління (централізації, інформаційної прозорості, адаптивності, оптимізації витрат, цілісності, безперервного моніторингу, рейтингової оцінки), які відповідають поставленій меті та завданням даного механізму. Визначено об'єкти та суб'єкти впливу механізму формування інвестиційного клімату у

сфері агропромислового комплексу, які необхідно розглядати на мікро- та макроекономічних рівнях. Сформовано інструменти функціонування механізму, які у свою чергу логічно розташовані на відповідних макро- та мікроекономічних рівнях. Розкрито головне призначення такого елементу формування означеного механізму як моніторинг та оцінка; визначено його головну мету, функцію, структуру та результат. Запропоновано схематичне зображення механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України, яке наочно демонструє наявність та взаємодію всіх його складових елементів.

Ключові слова: *агропромисловий комплекс, економічна безпека агропромислового комплексу, державне управління, інвестиційний клімат, механізм формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу, моніторинг та оцінка.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних деструктивних умовах, в яких опинилася українська держава як країна, що зазнала широкомасштабного вторгнення військ російської федерації на свою суверенну територію, і у зв'язку із цим, опинилася у гострій соціально-економічній кризі, нагальним постає питання забезпечення населення країни життєво важливими ресурсами, такими як продовольство.

На основі означеного, головним завданням державного управління України вбачається розробка та реалізація державної політики щодо формування сприятливого інвестиційного клімату у пріоритетних галузях економіки, однією з яких є сфера агропромислового комплексу, що забезпечує продовольчу безпеку країни. Сучасна державна політика України реалізується у складних воєнно-політичних та соціально-економічних умовах, що зумовлює необхідність шляхом удосконалення механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України зміцнювати економічну безпеку сукупність галузей, що, функціонуючи у тісному взаємозв'язку, здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції, її промислово переробку та реалізацію споживачеві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значне коло вітчизняних та зарубіжних авторів у своїй науково-дослідницькій діяльності займалися вивченням питань відносно поліпшення функціонування сфери агропромислового комплексу та ролі інвестиційної складової у цьому процесі. Так, теоретичне висвітлення проблем державного регулювання, формування та реалізації інвестиційної політики у агропромисловому комплексі України у своїх працях досліджували Л. Антонова, В. Бакуменко, В. Дзюндзюк, Я. Жовнірчик, О. Крисальний, Г. Одінцева, Ю. Ромодан.

Незважаючи на значну кількість робіт із зазначеної проблематики, варто констатувати, що питання відносно удосконалення механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу сучасної України з урахуванням існуючих національних викликів, не знайшли достатньо повного відображення у новітній науковій діяльності, а отже, – потребують свого подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування теоретичних положень щодо удосконалення механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Динаміка змін сучасної воєнно-політичної ситуації в Україні вимагає від державного, зокрема, публічного управління прийняття відповідних рішень та забезпечення їх реалізацію при утриманні сталості й стабільності у суспільстві і державі. Але сьогоднішня соціально-економічна криза продемонструвала розрив між існуючою нормативно-правовою регламентацією життєдіяльності суспільства і реальними процесами, що розгортаються за своєю логікою, всупереч законам, що породжує нестабільність і небезпеки у різних сферах суспільного життя, зокрема, і у сфері агропромислового комплексу України [5].

Розгляд питання удосконалення механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України вимагає необхідності чіткого розуміння з позиції сучасності тріади основоположних дефініцій наукового дослідження, таких як: агропромисловий комплекс, інвестиційний клімат і механізм формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу.

Агропромисловий комплекс. В Енциклопедії сучасної України учений-економіст, аграрник О. Крисальний дає таке визначення дефініції «агропромисловий комплекс» – сукупність галузей народного господарства, що, функціонуючи у тісному взаємозв'язку, здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції, її промислово переробку і реалізацію споживачеві. Агропромисловий комплекс як одна із форм суспільного поділу праці загалом поділяється на три основні сфери виробництва: 1) засоби виробництва для забезпечення сільського господарства і промисловості з переробки сільськогосподарської сировини; 2) безпосередньо сільське господарство; 3) заготівля, промислова переробка, транспортування і реалізація продукції. Основна ланка агропромислового комплексу – сільське господарство, продукція якого є основою формування продовольчих ресурсів країни, а також виготовлення низки важливих видів сировини для легкої промисловості та деяких інших галузей [3].

На основі вищезазначених дефініцій ми використовуємо загальне поняття агропромислового комплексу під яким розумітимемо систему відносин, що охоплює сільськогосподарське виробництво, харчову і переробну промисловість.

На сучасному етапі становлення української держави, у контексті означеної проблематики, необхідним постає вирішення комплексу завдань, пов'язаних із переходом сфери агропромислового комплексу на більш високий рівень свого розвитку, що забезпечує конкурентно- і платоспроможність відповідних підприємств. Провідну роль у вирішенні цього завдання відіграє задоволення потреб сфери агропромислового комплексу у капітальних ресурсах шляхом залучення широкого спектру інвестицій. При цьому, чим більшим та якіснішим ресурсним потенціалом почнуть володіти підприємства агропромислового комплексу, тим ефективнішим стане виробництво, що, у свою чергу, зумовить подальше покращення стану інвестиційного клімату [2].

Інвестиційний клімат. З метою забезпечення конкурентної переваги та розвитку всіх сфер і підприємств агропромислового комплексу варто приділити особливу увагу підвищенню ефективності використання інвестиційних ресурсів. У зв'язку з цим, ключовим чинником забезпечення їхньої конкурентоспроможності є стимулю-

вання інвестиційної діяльності у сфері агропромислового комплексу. У цьому контексті вбачається найбільш раціональним здійснити уточнення дефініції «інвестиційний клімат» з позицій реалій сучасної України.

До вітчизняної економічної теорії дефініція «інвестиційний клімат» увійшла порівняно нещодавно, – у 90-ті роки ХХ століття, з початком так званих «ринкових перетворень» в економіці.

Низка авторів, у наукових дослідженнях яких поліаспектно розглядається проблематика формування інвестиційного клімату, характеризують зміст цієї дефініції з різних точок зору. Частина розглядає дефініцію «інвестиційний клімат» як сукупність соціальних, економічних, політичних, правових та інших чинників (М. Іванов, І. Корсакова, І. Митрофанова, Л. Нам'ятова). Інші ж представляють дефініцію «інвестиційний клімат» як певне середовище, в якому проходять інвестиційні процеси і яке формується з оцінок інвестиційної привабливості та інвестиційних ризиків (Н. Третяк, Є. Булгакова, В. Литвинова, В. Швець). Найбільш значущим у контексті нашого дослідження вбачається змістовно-лаконічне визначення дефініції «інвестиційний клімат» запропоноване Є. Булгаковою, як об'єкт впливу інвестиційної політики та відображення ступеня сприятливості регіону до інвесторів.

У межах своєї наукової діяльності опираючись на існуючий тематичний понятійно-категоріальний апарат Ю. Ромодан [6] було здійснено ґрунтовний аналіз дефініції «інвестиційний клімат». Додержуючись до думки автора під інвестиційним кліматом ми розумітимемо комплекс умов, що виникають під впливом інвестиційної політики, спрямованої на створення сприятливого інвестиційного середовища, яке формується під впливом нормативно-правових, економічних, соціально-політичних та інших чинників, а також на оцінку соціально-культурних, економічних, фінансових та географічних умов, властивих даній галузі що залучають або відштовхують потенційних інвесторів.

Механізм формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу. В умовах високого попиту на інвестиційні ресурси необхідність розробки науково-обґрунтованого новітнього механізму формування інвестиційного клімату є першочерговим

завданням. У даному контексті варто розкрити розуміння сутності дефініції «механізм формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу».

Саме слово «механізм» надійно закріпилося у понятійно-категоріальному апараті науки «Державне управління», прийшовши до неї із галузі технічних наук. Поступово дане поняття стало поєднуватися із сферою застосування, яка його характеризує, що й утворило цілу групу нових державно-управлінських інтердисциплінарних дефініцій, таких як: «економічний механізм», «господарський механізм», «організаційно-економічний механізм», «інвестиційний механізм», «механізм державного управління» тощо.

Під механізмом державного управління, який лежить в основі механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу, виступає спосіб розв'язання суперечностей явища чи процесу у державному управлінні, послідовна реалізація дій, що базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних форм і методів управління. Склад елементів і порядок функціонування механізму державного управління визначається метою, засобами впливу на об'єкт, зв'язками між елементами системи, наявністю ресурсів і можливостей конкретної ситуації [9]. Обов'язковими складовими є: цілі, принципи, функції, методи, інформація, технологія і технічні засоби. Процеси побудови, функціонування або удосконалення механізму державного управління мають містити такі етапи: обґрунтування мети функціонування механізму; визначення кола учасників відносин (суб'єкта та об'єкта управління, споживачів послуг, зацікавлених фізичних чи юридичних осіб), їх інтересів, цілей, завдань щодо реалізації загальної мети; виявлення зон збігу інтересів і головних суперечностей; обґрунтування форм та методів взаємодії усіх учасників відносин; відбір економічних технологічних процесів та оптимальних методів; розробка плану дій із реалізації взаємодії; виконання планових заходів; аналіз отриманих результатів; обґрунтування заходів із удосконалення механізму, їх реалізація [4, с. 375-376].

Отже, на основі вищезокритого змісту дефініцій «агропромисловий комплекс», «інвестиційний клімат», «механізм державного

управління» під дефініцією «механізм формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу» пропонуємо розуміти певну сукупність взаємопов'язаних між собою дій, що здійснюються органами публічної влади чи суб'єктами господарської діяльності, спрямованих на формування господарських, економічних, соціальних, організаційно-правових методів та способів впливу на сферу агропромислового комплексу, результатом яких стане формування сприятливого інвестиційного клімату.

Структура механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України.

Виходячи із означеного визначення дефініції «механізм формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу», можна сформулювати головну його мету – створення сприятливого інвестиційного клімату в агропромисловій галузі шляхом підвищення рівня її соціально-економічного розвитку, що, у свою чергу, призведе до збільшення доходів та підвищення рівня життя населення країни.

Для досягнення зазначеної мети необхідно реалізувати надзавдання, вирішення якого позитивно позначиться як на збільшенні інвестиційної привабливості галузі, так і на збільшенні її інвестиційної активності – це розвиток системи оподаткування та формування стабільних податкових умов (використання податкових пільг та преференцій щодо інвесторів, особливо щодо тих, які інвестують у модернізацію існуючих підприємств) [8].

Отже, для того щоб мати змогу реалізувати надзавдання необхідно здійснити вирішення таких двох головних завдань як: 1) поліпшення інвестиційної привабливості; 2) збільшення інвестиційної активності.

Щодо першого завдання «поліпшення інвестиційної привабливості», то його підзавдання слід вирішувати з урахуванням макроекономічного та мікроекономічного рівнів. На макроекономічному рівні необхідно здійснити: удосконалення законодавчої бази відповідно до вимог воєнного стану та європейського вектору розвитку країни; підвищення ефективності державного регулювання інвестиційних процесів; аналіз та зменшення кількості інвестиційних ризиків; створення атмосфери загальної інформаційної відкритості

відносно реалізації у сфері інвестиційних проєктів; збільшення попиту на продукцію, що випускається підприємствами агропромислового комплексу; державна підтримка та зниження адміністративних бар'єрів для інвесторів. На мікроекономічному рівні необхідно здійснити: роботу щодо поліпшення соціальної забезпеченості галузі (підвищення якісної чисельності персоналу на підприємствах галузі, за рахунок чого збільшується продуктивність праці); інноваційний розвиток технологічних процесів (модернізацію обладнання та технологічних схем виробництва); оптимізацію у сфері взаємодії виробничих ланок між собою, роботу з внутрішньогалузевою конкуренцією, регулювання у сфері взаємодії з кінцевим споживачем; збільшення фінансових можливостей підприємств; пріоритетний перерозподіл державних інвестицій між підприємствами галузі відповідно до існуючих завдань соціально-економічного розвитку [6].

Щодо другого завдання «збільшення інвестиційної активності», то до його підзавдань відносимо: збільшення кількості державних інвестицій; перегляд інвестиційної політики держави та необхідність взяття курсу на залучення додаткових інвестицій; розвиток системи субсидування компаній-інвесторів; розвиток інфраструктури підприємств; створення цілісної системи контролю та моніторингу цільового використання інвестиційних коштів [6].

Отже, досягнення головної мети функціонування механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України потребує необхідності реалізації тематичного надзавдання, яке у свою чергу може бути досягнуто шляхом вирішення двох головних завдань, підзавдання одного з яких мають вирішуватися на макроекономічному та мікроекономічному рівнях.

Наступною складовою механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України є принципи його управління (регулювання), оскільки саме вони визначають відповідність виконуваних дій поставленим надзавданням, завданням та підзавданням. У даному випадку слід спиратися на принципи державного управління – прояви закономірностей в державному управлінні, які відображені у вигляді певних положень, що застосовуються у теоретичній та практичній діяльності людей у сфері державного управління. Як правило, це фундаментальні, науково

обґрунтовані, а у певних випадках – і законодавчо закріплені положення, відповідно до яких будується та функціонує система державного управління. Принципи здійснення управлінських процесів і прийняття управлінських рішень, на відміну від закономірностей, відображають наші знання про об'єктивно існуючі, стійкі, необхідні, істотні взаємозв'язки між процесами і явищами в управлінні. Водночас не існує загальноприйнятих підходів та правил стосовно систематизації принципів управління соціальними системами, зокрема, державного управління [1, с. 490-491].

Принципи як складові механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України повинні слугувати досягненню завдань щодо поліпшення інвестиційної привабливості та відповідати завданням державного регулювання щодо збільшення інвестиційної активності. Від відповідності принципів управління механізмом його загальній меті та завданням багато у чому залежить якість формування сприятливого інвестиційного клімату. Сукупність принципів управління, які відповідають поставленій меті та завданням механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України представлено у табл. 1.

У багатоаспектному процесі розробки та впровадження механізму формування сприятливого інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України необхідно керуватися всебічним підходом, який враховує всі вищезазначені принципи та чинники регулювання інвестиційної діяльності. Вважаємо, що повинен бути застосований науковий підхід до методів аналізу даних та можливості швидкого прийняття рішень у разі виникнення позапланових ризикових ситуацій.

Обов'язковими складовими елементами, зокрема, і даного механізму є окрім мети, завдань, принципів, ще й об'єкт, суб'єкт, інструменти, моніторинг та оцінка.

На думку Ю. Ромодан [6] об'єкти впливу механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу можна розглядати на мікро- та макроекономічних рівнях. Об'єктом впливу механізму на мікроекономічному рівні можуть бути окремі підприємства галузі або малі території замкнутого виробничого циклу, та-

кож у цій ролі можуть виступати окремі сектори галузі (наприклад, переробний сектор, сектор обслуговування та ремонту техніки тощо, що включає у себе низку великих і малих підприємств). На макроекономічному рівні об'єктами впливу виступають вже інфраструктурні об'єкти регіонального значення чи вся сфера агропромислового комплексу загалом як окрема частина народного господарства країни, а також будь-які інвестиційні процеси регіонального значення. Суб'єктом даного механізму формування інвестиційного клімату на макроекономічному рівні виступають органи державного регулювання або виробничі підприємства галузі на мікроекономічному рівні.

Таблиця 1

Складові принципи механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України

Складові принципи механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України		
№ з/п	Назва принципу	Зміст принципу
1.	Принцип централізації	Створення центрального органу управління над усією системою формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України. Даний орган здійснюватиме контроль усіх процесів, що відбуваються у межах функціонування механізму, матиме повноваження розподіляти обов'язки між виконавцями, здійснювати контроль їх виконання, запобігати конфліктам інтересів, усувати адміністративні перепони для ліквідації можливої бюрократизації процесу, оперативно реагувати на скарги та раціональні пропозиції суб'єктів інвестиційної діяльності.
2.	Принцип інформаційної прозорості	Створення умов інформаційної прозорості, за якої інвестор отримує можливість мати доступ до достовірної інформації про підприємства галузі з метою аналізу та вибору об'єктів інвестування, а також отримувати всю інформацію про процес цільового витрачання коштів інвестування.

продовження таблиці 1

3.	Принцип адаптивності	Даний принцип полягає у наявності певних розширених повноважень в органів місцевого самоврядування чи конкретного державного центру (аналог якого описано у першому принципі – принципі централізації). Ці повноваження дозволяють йому у процесі розробки спільних із інвестором проєктів мати можливість прийняття управлінських рішень та стратегій розвитку, спрямованих на усунення негативних чинників чи оптимізацію механізму формування інвестиційного клімату.
4.	Принцип оптимізації витрат	Зважаючи на наявність економічної кризи, спричиненою збройною агресією Російської Федерації проти України, і як наслідок – дефіцит фінансових ресурсів, гостро постає завдання пошуку дієвих варіантів оптимізації витрат і перерозподілу ресурсів відповідно до розставлених пріоритетів при веденні інвестиційної діяльності. Формування сприятливих умов має бути орієнтоване насамперед на приплив інвестицій із позабюджетних джерел.
5.	Принцип цілісності	Механізм формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України, що пропонується, не повинен суперечити загальнорегіональним принципам формування інвестиційного клімату. Так як вітчизняний агропромисловий комплекс є частиною народного господарства, то й інвестиційний клімат у сфері агропромислового комплексу України виступає частиною загальної інвестиційної політики держави. Цей принцип вимагає обліку, організації та планування інвестиційної діяльності у контексті соціально-економічних програм розвитку усіх регіонів. Це ж стосується і нормативно-правових актів, що приймаються на найвищому рівні у сфері агропромислового комплексу України, вони повинні бути логічно пов'язані із тими управлінськими рішеннями, які приймаються на регіональному рівні, що дозволить органам виконавчої та законодавчої влади більш ефективно працювати у напрямі реалізації інвестиційної політики.

6.	Принцип безперервного моніторингу	Механізм формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України повинен мати об'єктивну можливість здійснювати моніторинг поточної інвестиційної діяльності у режимі реального часу, щоб була можливість проводити аналіз та здійснювати оцінку результатів поточних програм та своєчасно реагувати на ризики та загрози, що виникають.
7.	Принцип рейтингової оцінки	Відповідно до даного принципу всі інвестиційні проекти в умовах обмеженості ресурсів повинні оцінюватися на рейтинговій основі за такими основними характеристиками як: доцільність; кількість ризиків; соціально-економічна значущість; окупність. У першу чергу, варто реалізовувати ті інвестиційні проекти, які є стратегічно важливими і менш капіталомісткими, на відміну від підтримки задалегідь збиткових підприємств і організацій, що випускають продукцію, не затребувану на вітчизняному ринку.

Джерело: складено автором на основі [6]

Відповідно до представлених вище мети, завдань, об'єктів та суб'єктів можна сформувати *інструменти* функціонування механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України, які у свою чергу логічно будуть розташовані на макро- та мікроекономічних рівнях (табл. 2).

На нашу думку ще одними, надзвичайно важливими елементами формування даного механізму є *моніторинг та оцінка*. Їх безпосереднє призначення – це збір усієї інформації про поточний стан функціонування механізму, а також про всі інвестиційні процеси, що відбуваються, з подальшим аналізом і формуванням висновків про відповідність отриманих результатів очікуваним. Важливим критерієм є актуальність та своєчасність одержуваної інформації для оперативного прийняття рішень щодо коригування дій функціонування механізму або усунення негативних чинників, що раптово виникли або були невраховані при попередньому плануванні.

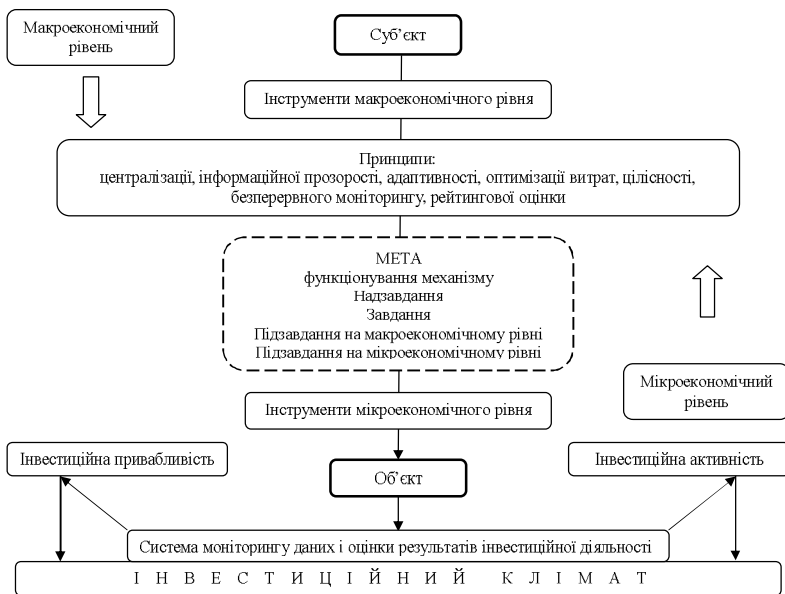
Таблиця 2

Інструменти функціонування механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України

Інструменти функціонування механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України	
<p>Макроекономічний рівень</p> <p>Для макроекономічного рівня основним інструментом впливу є пряме управління. Воно здійснюється за такими напрямками:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - регулювання у сфері нормативно-правової та законодавчої діяльності (що забезпечують супровід та регулювання інвестиційного процесу); - фінансове забезпечення (воно може бути як прямим фінансуванням конкретних інвестиційних проєктів, і непрямим стимулюванням конкретних економічних процесів); - розробка державних програм вкладення інвестицій у контексті державної стратегії регіонального розвитку; - створення центрів інформаційного забезпечення інвесторів (інструмент спрямований на вирішення завдання щодо надання потенційним інвесторам інформації про інвестиційний ринок регіону та про поточні інвестиційні проєкти); - державна підтримка інвесторів (розробка системи податкових пільг та преференцій, запуск програм кредитування).
<p>Мікроекономічний рівень</p> <p>На мікроекономічному рівні, окрім прямого державного регулювання, ще одним важелем управління механізмом формування інвестиційного клімату є діяльність підприємств сфери агропромислового комплексу. Інструменти впливу на мікрорівні можна сформулювати так:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - державне регулювання у галузі імпортозаміщення, що є істотним стимулом до збільшення попиту на вітчизняну продукцію; - інфраструктурний розвиток підприємств, оптимізація існуючих моделей ведення виробничих процесів; - конкуренція серед підприємств – об'єктів інвестування.

Джерело: складено автором на основі [9]

Опираючись на те, що за формою подання механізм державного управління – це схематичне зображення статично-динамічного (структурно-функціонального) змісту процесу управління як взаємодії суб'єкта і об'єкта, єдності діяльності і відносин, функціонування певної системи чи підсистеми [4, с. 375], логічним завершенням опису структури механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України є його схематичне зображення, яке наочно демонструє наявність та взаємодію всіх його складових елементів, що й представлено на рис. 1.

Рис. 1. Структура механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України
Джерело: систематизовано автором

Вважаємо, що важливим етапом у процесі функціонування механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України є своєчасний *моніторинг* показників його діяльності та оцінка ефективності інвестиційних вкладень, що реалізується

лізуються. Здійснення даного моніторингу виступає однією із найважливіших дій, що націлена на своєчасне отримання актуальних показників реалізації інвестиційних проєктів з аналізом їх відповідності запланованим показникам та підготовкою відповідних даних для подальшої оцінки ефективності того чи іншого інвестиційного проєкту. Постійний контроль та координація усіх інвестиційних процесів, що відбуваються у сфері агропромислового комплексу, дозволяє запобігати помилкам при здійсненні інвесторами своєї діяльності, своєчасно адаптуватися до мінливих умов в економіці, а також реагувати на виникнення неврахованих раніше ризиків чи форс-мажорних обставин. Основною ж функцією цього моніторингу є збір актуальних даних та створення інформаційної бази реалізації інвестиційної діяльності.

Моніторинг, як і будь-який інший процес, окрім своїх цілей та функцій, має також структуру та інструменти реалізації поставлених завдань. Структурно процес моніторингу можна розділити на два основні підпроцеси – моніторинг розподілу фінансових коштів і моніторинг загального стану інвестиційної діяльності:

1) моніторинг розподілу фінансових коштів є інструментом, націленим на збирання та аналіз даних про цільове використання коштів, ступінь відповідності очікуваного результату вкладенням, а також контролю за виконанням усіх фінансових зобов'язань перед учасниками інвестиційної діяльності;

2) моніторинг загального стану інвестиційної діяльності спрямований на збір та аналіз даних про дотримання загального графіка виконання конкретного інвестиційного проєкту, контроль виконання зобов'язань усіх учасників процесу один перед одним, аналіз зовнішніх чинників щодо виникнення незапланованих ризикових ситуацій [7].

Результатом моніторингових процесів логічно має постати тематичний звіт, який слугуватиме основою для подальшої оцінки ефективності інвестиційної діяльності, що відбувається у сфері агропромислового комплексу України. Сформований аналіз покликаний надати найповніші відомості про рівень виконання програм інвестування та відповідність їх заздалегідь поставленим цілям; про обсяги використаних капіталовкладень; про співвідношення

запланованих та фактичних цін; про необхідність можливого збільшення капіталовкладень; про нові ризики для формування реєстру можливих ризикових ситуацій. Виходячи з отриманих даних від служб моніторингу, а також розглядаючи інвестиційну діяльність у контексті вкладень в агропромисловий комплекс, як у одну з основних галузей народного господарства країни, слід задати основні напрями для здійснення оцінки ефективності. Доцільно зупинитися на таких трьох основних напрямках як: громадський, комерційний та бюджетний. Для обґрунтування висновків щодо необхідності підтримки конкретного проекту чи підприємства необхідно враховувати як позитивний громадський ефект, так і комерційний. Беручи до уваги той факт, що сфера народного господарства – агропромисловий комплекс України, яка розглядається, – стратегічна і життєво важлива для існування країни, то наявність позитивного ефекту в бюджетному напрямі не є причиною для скасування або скорочення фінансування інвестиційного проекту. У тих випадках, коли інвестиційний проєкт спрямований на реалізацію цілей забезпечення продовольчої безпеки, на підвищення рівня життя населення країни, на реконструкцію аварійних підприємств, оцінка ефективності бюджетних вкладень може бути й негативною.

Одним із головних пріоритетів соціально-економічної політики в Україні має бути запровадження та постійне удосконалення відповідно до викликів часу механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу з метою підвищення конкурентоспроможності взаємопов'язаного між собою аграрного та промислового виробництва, а отже, реалізація такої політики зумовлює необхідність оптимального вибору варіативно-оновленої інвестиційної стратегії як загалом, так і на царині агропромислового комплексу сучасної України, зокрема.

Висновки. Сьогодні агропромисловий комплекс України функціонує в умовах наявності об'єктивних проблем викликаних збройною агресією Російської Федерації проти України. Воєнні дії та економічна криза створюють низку тематичних труднощів: порушення технологічних взаємозв'язків між підприємствами сфери агропромислового комплексу; нерівномірний попит на створювану продукцію; відтік кваліфікованих кадрів; проблеми пов'язані із доставкою

сировини та матеріалів, що імпортуються тощо. У зв'язку із цим нагальна необхідність забезпечення власної продовольчої безпеки постає одним із головних завдань як регіонального, так і національного рівнів. Для його вирішення необхідне переосмислення концепції пріоритетного розвитку сфери агропромислового комплексу, виходячи із існуючих потреб продовольчої безпеки.

У зв'язку з цим на основі цільового підходу здійснено спробу обґрунтування теоретичних положень щодо удосконалення механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу України, який, на відміну від існуючого, включає етап моніторингу показників його функціонування та оцінки ефективності інвестиційних вкладень, що реалізуються. У межах створення структури його функціонування стосовно існуючих умов прописані принципи, якими необхідно керуватися суб'єктам ведення управлінської діяльності при формуванні інвестиційного клімату для досягнення заздалегідь поставлених цілей та завдань з використанням усієї вищезапропонованої групи інструментів. Описаний механізм дозволяє своєчасно адаптуватися до мінливих умов у економіці, а також реагувати на виникнення неврахованих раніше ризиків або форс-мажорних обставин.

У контексті даного дослідження перспективними напрямками подальших теоретико-практичних досліджень вважаємо такі:

- особливості громадського, комерційного та бюджетного напрямів оцінки ефективності інвестиційної діяльності у контексті вкладень в агропромисловий комплекс сучасної України;
- доцільність використання науково-методичного підходу для оцінки інвестиційної активності регіонів країни у сфері агропромислового комплексу, що базується на використанні індексу Valassa Vela для визначення частки товару агропромислової галузі у вітчизняному експорті;
- науково-методичне супроводження впровадження механізму формування інвестиційного клімату у сфері агропромислового комплексу в апарат державного управління сучасної України.

Саме тому у наявних програмах економічного розвитку питання необхідності залучення інвестицій та розвитку підприємств сільськогосподарського призначення посідають провідне місце, а удо-

the mechanism. The content of management principles (centralization, information transparency, adaptability, cost optimization, integrity, continuous monitoring, rating evaluation) that correspond to the set goal and tasks of this mechanism is disclosed. The objects and subjects of the influence of the investment climate formation mechanism in the field of the agro-industrial complex, which must be considered at the micro- and macroeconomic levels, have been determined. The tools of the functioning of the mechanism have been formed, which in turn are logically located at the appropriate macro- and microeconomic levels. The main purpose of such an element of the formation of the specified mechanism as monitoring and evaluation is revealed; its main purpose, function, structure and result are determined. A schematic representation of the mechanism of formation of the investment climate in the sphere of the agro-industrial complex of Ukraine is proposed, which clearly demonstrates the presence and interaction of all its constituent elements. The described mechanism makes it possible to prevent mistakes when investors carry out their activities, to adapt to changing conditions in the economy in a timely manner, as well as to respond to the occurrence of previously unconsidered risks or force majeure circumstances. In the context of this study, promising directions for further theoretical and practical research are defined.

Key words: *agro-industrial complex, economic security of the agro-industrial complex, state administration, investment climate, mechanism of formation of investment climate in the field of agro-industrial complex, monitoring and evaluation.*

Received: 13.08.22

References

1. Bakumenko, V. (2011), "Principles of public administration", *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia : u 8 t. T. 2 – Encyclopedia of Public Administration : in 8 vols, vol. 2*, pp. 490-493. [in Ukrainian].
2. Zhovnirchuk, Ya. (2019), Publichne upravlinnia ahroprodovolchym sektorom v umovakh ekonomichnoi bezpeky, [Public management of the agro-food sector in conditions of economic security], *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, vol. 6, pp. 71-76. [in Ukrainian].

3. Zhovnirchuk, Ya. & Antonova, L. (2021). Rol instytutu prefekta ta prefektur u zabezpechenni spromozhnosti terytorialnykh hromad v Ukraini [The role of the prefect's institute and prefectures in ensuring the capacity of territorial communities in Ukraine], *Publichne upravlinnja ta regional'nyj rozvytok – Public administration and regional development*, Vol. 1, pp. 190-215. [in Ukrainian].

4. Zhovnirchuk, Ya. & Mrjachenko, O. (2022). Teoretychni zasady zabezpechennia rozvytku rehioniv suchasnoi Ukrainy v umovakh hlobalnykh vyklykiv i zahroz, [Theoretical principles of ensuring the development of the regions of modern Ukraine in the conditions of global challenges and threats], *Publichne upravlinnja ta regional'nyj rozvytok – Public administration and regional development*, Vol. 17, pp. 718-745. Retrived from: <https://doi.org/10.34132/pard2022.17.03>. [in Ukrainian].

5. Krysal'nyj, O. (2001), Ahropromyslovyi kompleks (APK). Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy : entsyklopediia [elektronna versiiia], [Agro-industrial complex (AIC)], *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of Modern Ukraine*, T. 1, Kyiv : Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Retrived from: <https://esu.com.ua/article-42602>. [in Ukrainian].

6. Odintsova, H. and Dziundziuk, V (2011), Mekhanizmy derzhavnoho upravliannia, [Mechanisms of state management. Encyclopedia of public administration], *Entsyklopediia derzhavnoho upravliannia : u 8 t. T. 2 – Encyclopedia of Public Administration : in 8 vols*, vol. 2, pp. 375-376. [in Ukrainian].

7. Mykhnenko, A., Hruschyns'ka, N. & Zhovnirchuk, Ya. (2019), Publichne upravlinnia ta natsionalna bezpeka : monohrafiia, [Public administration and national security : monograph], K. : NAU, pp. 245-280. [in Ukrainian].

8. Romodan, Yu. (2013), Perspektyvni shliakhy rozvytku investytsiinoi pryvablyvosti APK, [Prospective ways of developing the investment attractiveness of the agro-industrial complex], *Menedzher – Manager*, vol. 2, pp. 48-51. [in Ukrainian].

9. Antonova, L. (2018), Analytical evaluation of organic agricultural development in Ukraine, Danko, Y., Marchenko, N., Orel, V., Antonova, L., Kosareva, I., *Seriia naukovykh prats' «Menedzhment, ekonomichna inzheneriia v sil's'komu hospodarstvi ta sil's'komu rozvytku – Scientific papers series “Management, economic engineering in agriculture and rural development”*, Volume 18, Issue 4, pp. 79-85. [in English].

10. Brukh, O., Shmatkovska, T., Vavdiuk, N., Bilochenko, A., Kupyra, M., & Berezhnyska, G. (2021). Financing of the agro-industrial complex in

the context of the implementation of international experience. Financial and credit activity: problems of theory and practice. Vol. 1. No. 36. pp. 14-28. [in English].

11. Chumachenko, D., Yemelyanov, V., Zhovnirchuk, Y., Bandura, I., & Karpeko, N. (2021). Social models for the fight against corruption and corrupt practices in the global and European dimension. *Journal of Research Apuntes Universitarios : University Notes*, Vol. 11. No. 3. 183-196. Retrieved from: <https://doi.org/10.17162/au.v11i3.700> [in English].

12. Ivashova, L., Larin, S., Shevchenko, N., Antonova, L., Yurchenko, S., & Kryshtanovych, M. (2022). Introduction of Smart-Management into the System of Public Management of Regional Development in the Context of Strengthening National Security of Ukraine. *IJCSNS. International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 22. No. 9. pp. 369-375. Retrieved from: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.9.49> [in English].

13. Melnikova, Y., Posnaya, E., Bukach, B., Shokhnekh, A., & Tarasenko, S. (2020). Defining Key Determinants of the Strategic Economic Security of the Agro-Industrial Complex in Terms of Stabilizing Political Course. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 161, p. 01105). EDP Sciences. DOI: Retrieved from: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016101105> [in English].

14. Nagachevska, T., Apostol, M., Fedun, I., Kuzioma, O., & Prygara, O. (2021). Mechanisms for attracting foreign investment in the agrarian sector of Ukraine. In *The Importance of New Technologies and Entrepreneurship in Business Development: In The Context of Economic Diversity in Developing Countries: The Impact of New Technologies and Entrepreneurship on Business Development* (pp. 960-976). Cham: Springer International Publishing. [in English].

15. Peshko, A. (2023). The need for direct and indirect state regulation for the sustainable development of the agro-industrial complex of Ukraine. *RIVISTA DI STUDI SULLA SOSTENIBILITA'*, Issue 2022/2, pp. 205-223. Retrieved from: DOI: 10.3280/RISS2022-002013. [in English].

16. Popova, O., Koval, V., Antonova, L., & Orel, A. (2019), “Corporate social responsibility of agricultural enterprises according to their economic status”, *Teoriia upravlinnia ta doslidzhennia dlia rozvytku sil's'koho biznesu ta infrastruktury – Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, vol. 41 (2), pp. 277–289. [in English].

17. Slobozhan, O., Shulga, A., Manuilova, K., Novoselskyi, I. & Hololobov, S. (2020), “Decentralization processes as an outstanding feature of the postmodern information society in the context of a post-pandemic development”, *Lumen – Lumen*, Vol. 12. No. 4. pp. 131-138. [in English].

18. Trusova, N., & Hryvkiivska, O. (2021). The development of integrated business structures of Ukraine on innovative and investment basis. *VUZF Review*, Vol. 6 (1), pp. 87-93. Retrived from: DOI: 10.38188/2534-9228.21.6.09. [in English].

19. Yanyshyn, Y., Kolodiy, A., & Kolodii, I. (2020). Financial risks of agro-industrial complex enterprises in the conditions of a pandemic and implementation of anti-crisis measures for their leveling. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, Vol. 20, Issue 4, pp. 589-594. [in English].

20. Zhovnirchik, Ya., Luchaninova, O., Markina, L., Kovalenko-Marchenkova, & Ye., Mishchenko, D. (2020). Professional competence development of future professionals in vocational education for the labour market insurance. *Revista Práxis Educacional, Vitória da Conquista – Bahia – Brasil*, Vol. 16. No. 37. p. 203-223, Edição Especial. Retrived from: <http://periodicos2.uesb.br/index.php/praxis/article/view/6165/458>. [in English].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Жовнірчик Ярослав Федорович: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна.

Yaroslav Zhovnirchik: V. M. Koretsky Institute of state and law, Tryokhsviatitelska str., 4, Kyiv, 01601, Ukraine.

ORCID.ORG/ 0000-0002-1378-9923

E-mail: ya.zhovnirchik @ukr.net

Гусєв Валерій: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна.

Valeriy Gusiev: V. M. Koretsky Institute of state and law, Tryokhsviatitelska str., 4, Kyiv, 01601, Ukraine.

ORCID.ORG/ 0000-0001-5635-4164

Email: gusevvalera@ukr.net